

Володимир ФРИДЕЛЬ, Олександра ВАСИЛЬЧИШИН

НАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІЗИНГОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан вітчизняного ринку лізингових послуг за рядом показників та виокремлено низку конкретних напрямів, які потребують уваги та необхідних доопрацювань як у банківських установах, так і в лізинговій індустрії в цілому.

Упродовж останніх трьох років ринок лізингу в Україні швидко зростає. Сьогодні іноземні банки входять на ринок, спрощуючи доступ до фінансування та збільшуючи можливості таких фінансових інструментів як лізинг. В подальшому очікується збільшення кількості лізингових компаній, засновниками яких будуть банки, що сприятиме більш широкому розповсюдженню лізингу як альтернативного інструменту фінансування.

Метою даного дослідження є аналіз лізингового ринку в Україні за низкою основних показників, що дозволить нам зробити висновки щодо сучасної оцінки функціонування лізингового ринку та можливості розвитку вітчизняних банківських установ на ньому.

Чимало науковців досліджували ринок лізингових послуг в Україні, серед яких можна виокремити В. Міщенко [4], Н. Рязанову [5, с. 55-62], Д. Липницького [3, с. 34-39]. На сьогоднішній день моніторинг ринку лізингу в Україні здійснюють Українська Асоціація Лізингу (УАЛ) та Національний банк України (відносно комерційних банків, що займаються лізинговими операціями), проте найбільш повне дослідження здійснюється Проектом «Розвиток лізингу в Україні» (Міжнародна Фінансова Корпорація), який з метою визначення існуючих можливостей для потенційних інвесторів в Україні, проводить щорічний огляд ринку лізингу. Для досягнення поставленої мети використовуємо результати дослідження МФК за останні роки.

Перш за все, слід відмітити, що український ринок лізингових послуг представляють такі основні лізингодавці:

- банки-резиденти України;
- лізингодавці-нерезиденти України (міжнародний лізинг);
- лізингові компанії – резиденти.

У 2007 році кількість лізингових компаній, що систематично надавали лізингові операції в Україні, збільшилася на 38% у порівнянні із попереднім роком (з 65 до 90 компаній) (рис. 1). Цьому сприяло декілька факторів: зростання зацікавленості у лізингу з боку іноземних банків, що увійшли на український ринок з 2007 року; зростання обізнаності щодо лізингу серед широкої громадськості та державних службовців; швидкий розвиток фінансових ринків України, а також кращий доступ до кредитних ресурсів за рахунок сприятливої монетарної політики НБУ.

Середньорічна кількість працівників лізингових компаній зросла за відповідний період на 34% і склала 1868 осіб, порівняно з 2006 роком, що представлено на рис. 2. Збільшення кількості працівників лізингових компаній супроводжувалося підвищенням їхнього професійного рівня. Цьому сприяли чисельні корпоративні тренінги, а також співробітництво Проекту «Розвитку лізингу в Україні» з Програмою сертифікації спеціалістів лізингового бізнесу АМР США (USAID), в межах якої було сертифіковано понад 70 спеціалістів з лізингу [6].

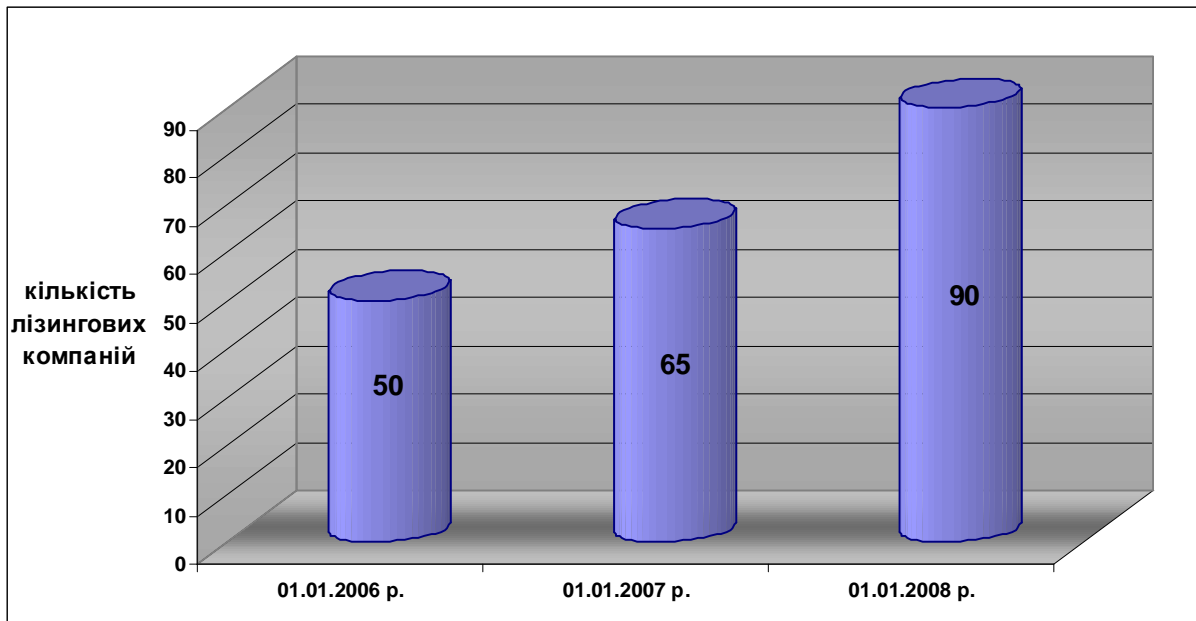

Рис. 1. Кількість лізингових компаній, що здійснювали операції лізингу [1]

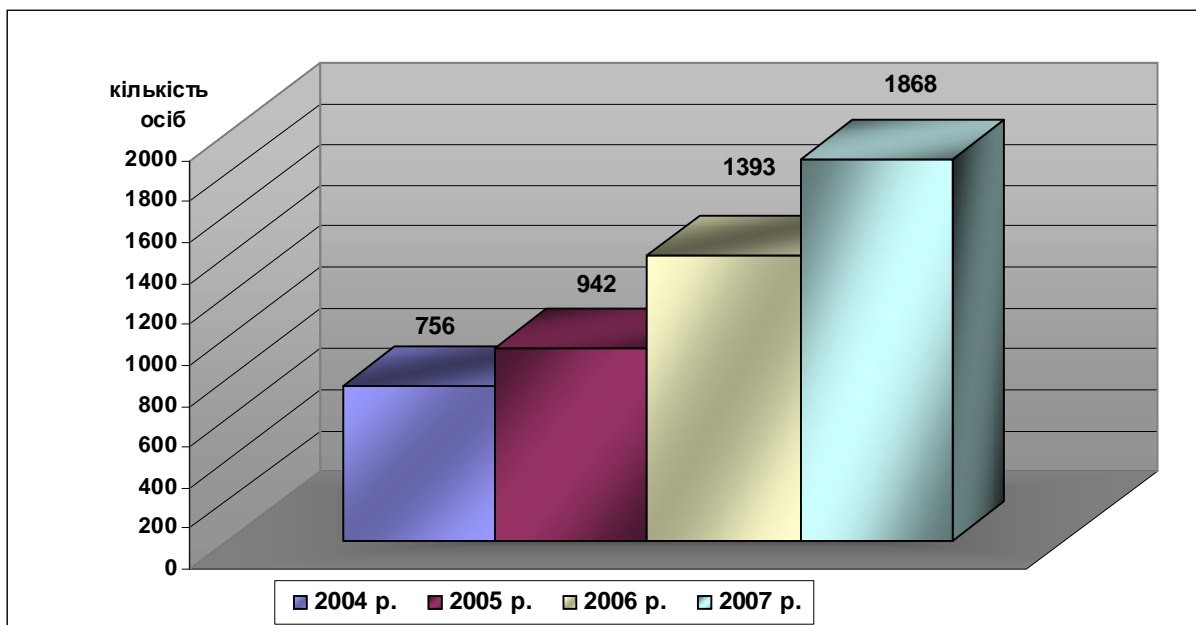

Рис. 2. Кількість працівників лізингових компаній [1]

Щоб визначити вплив банківських установ на розвиток лізингу, слід визначити їх частку на лізинговому ринку України, а саме показник лізингової компанії із домінуючою (більше 50%) часткою певних категорій засновників у статутному капіталі (рис. 3).

На початок 2008 року розподіл опитаних лізингових компаній за видами власників характеризувався тим, що в 2007 році більше половини статутного капіталу припадало на:

- інші юридичні особам (окрім банків та інших фінансових установ) у 40% компаній;
- фізичні особи у 31% лізингових компаній;
- банки та інші фінансові установи разом у 27% лізингових компаній.

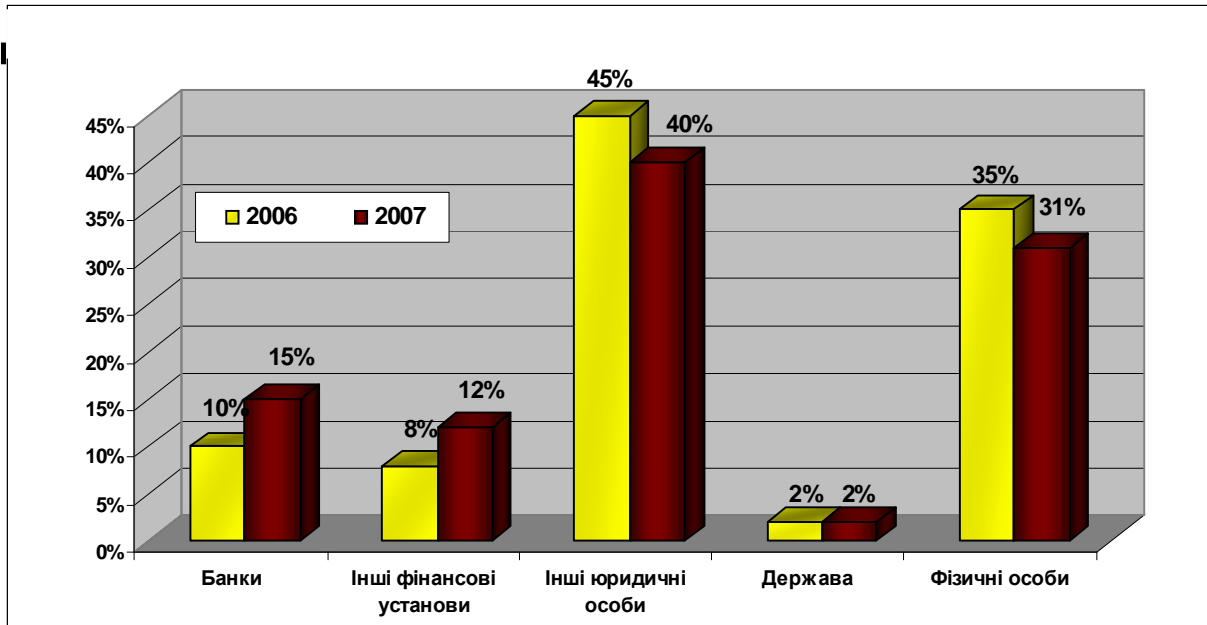

Рис. 3. Власники лізингових компаній (частка > 50%) [1]

Тенденція за два роки відображає зростання банківських установ, як власників лізингових компаній на 9% в 2007 р. порівняно з 2006 р., при цьому відбувався спад кількості власників інших юридичних осіб на 5% відповідно. Це вказує на збільшення активності банківських установ на ринку лізингу та необхідність її подальшої активізації (наприклад, в США частка банків серед інших власників лізингових компаній складає близько 50% [2]).

Для того, щоб досягнути поставленої мети, а саме оцінити обсяг ринку лізингу, слід використати, на нашу думку, ряд показників:

- загальна вартість активів, що були надані в лізинг упродовж року;
- загальна вартість лізингових угод, укладених упродовж року;
- обсяг портфеля лізингових угод станом на певну дату (як правило, на кінець року)¹.

Протягом останніх двох років всі перелічені показники ринку лізингу в Україні демонстрували позитивну динаміку. У 2007 році загальна вартість активів, що були надані в лізинг протягом року, зросла на 486% порівняно з відповідним показником у 2006 році. Загальна вартість лізингових угод збільшилася за цей самий період на близько 400% і дорівнювала 15232 млн. грн. Вартість портфеля лізингових угод станом на 1 січня 2008 року зросла порівняно з 1 січня 2007 року на 432%. На початок 2007 року портфель лізингових угод становив 3601 млн. грн. (716 млн. дол. США), а на початок 2008 року він зріс до 19148 млн. грн. (3830 млн. дол. США) (рис. 4).

Позитивна динаміка лізингових угод свідчить, водночас, про зацікавленість суб'єктів господарювання у новому засобі фінансування і про необхідність лізингу як альтернативному інструменту інвестицій в модернізацію основних фондів.

Аналіз структури портфеля лізингових угод у розрізі вартості активів, які були предметами лізингу, свідчить, що станом на 1 січня 2008 року найбільшу частку в портфелі лізингових угод, майже 52%, займав залізничний транспорт (10122 млн. грн.). Але зазначимо, що з цим видом активів працювала дуже обмежена кількість лізингових компаній (3%) у 2007 році. Тому для переважної більшості лізингових компаній найбільшу частку в портфелі лізингових угод утримують легкові автомобілі 2968 млн. грн. (16%), так само як і в попередніх періодах. Цікаво, що впродовж 2007 року транспорт для пасажироперевезень поступився місцем виробничому обладнанню і перемістився на дві позиції вниз, літаки перемістилися з 5-го місця на 9-те. А, наприклад, телекомунікаційне обладнання піднялося з 13-го місця на 7-ме, комп'ютерне обладнання – з 11-го місця на 8-ме, а сільськогосподарська техніка з 7-го на 5-те місце. Водночас, низька частка обладнання для харчової переробки (12%) та медичного обладнання (1%) підтверджує необхідність розвитку вторинного ринку лізингу та неліквідних активів.

¹Під портфелем розуміємо загальну суму зобов'язань за лізинговими угодами, що незавершені на певну дату.

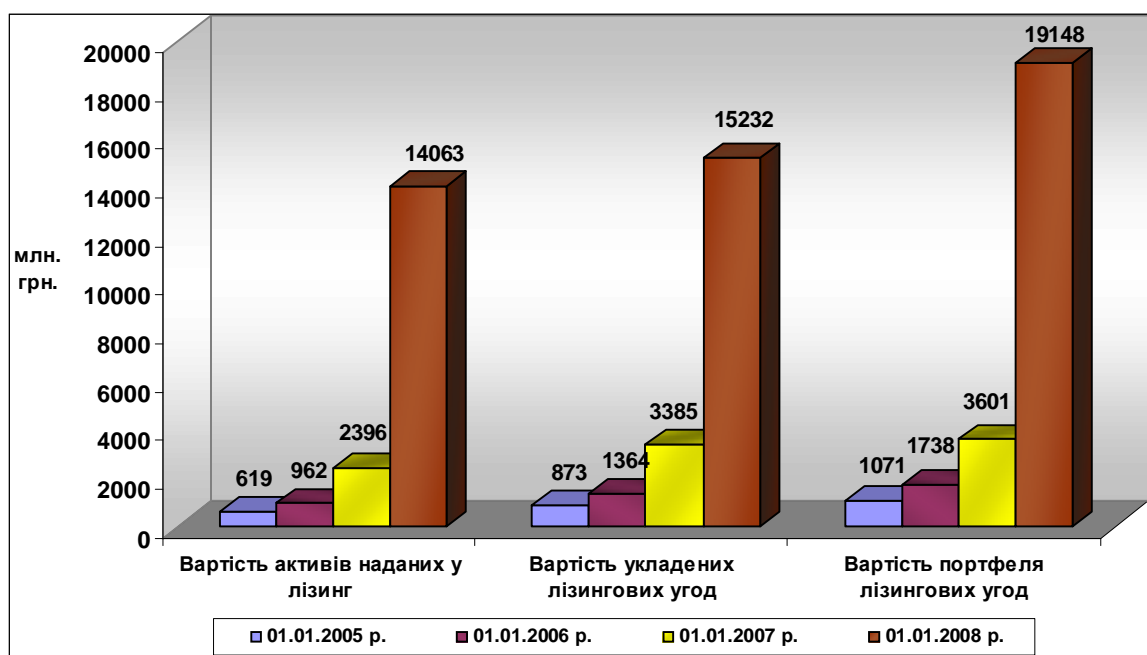

Рис. 4. Динаміка лізингових угод [1]

За результатами опитування МФК, у 2007 році 70,2% обсягу залучених коштів для фінансування лізингових угод були сформовані за рахунок кредитів комерційних банків, що є нижчим за відповідний показник 2006 року, який складав 71,9%. Суттєво зменшилось фінансування за рахунок комерційних кредитів постачальників з 0,8% в 2006 році до 0,3% в 2007 році. Фінансування за рахунок власного капіталу лізингодавця зросло з 5,8% в 2006 році до 8,5% в 2007 році (рис. 5).

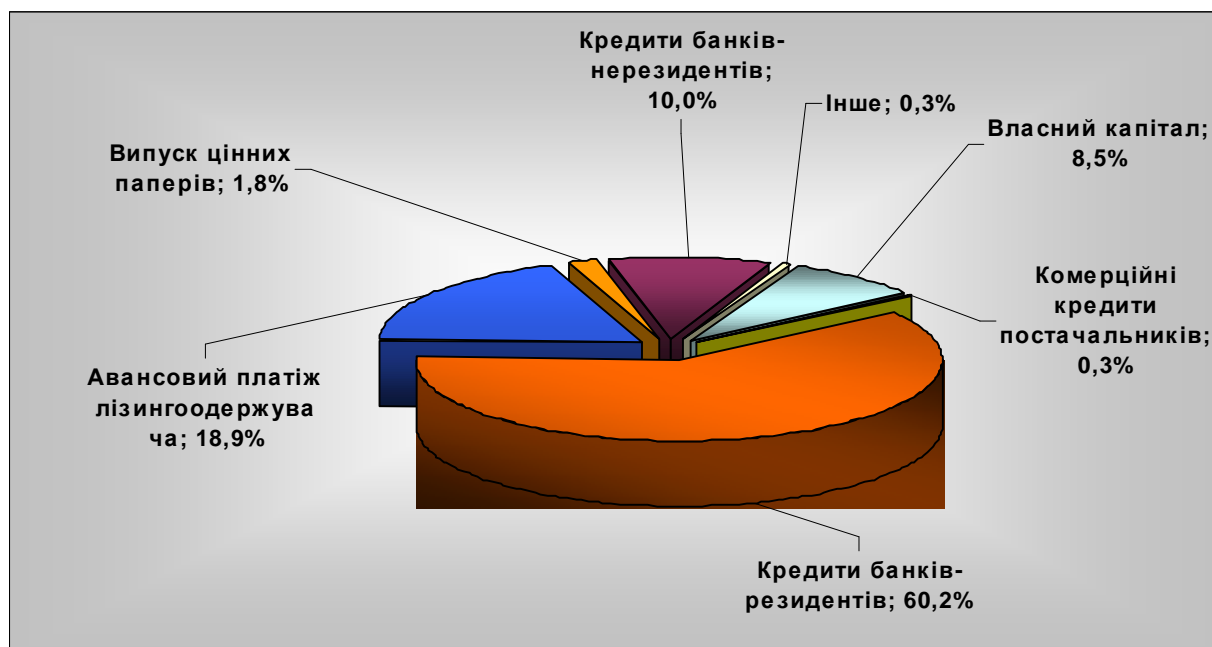

Рис. 5. Джерела фінансування лізингових угод у 2007 році [1]

Значна частка фінансування як банків-нерезидентів, так і банків-резидентів із одночасним зменшенням частки фінансування за рахунок авансових платежів лізингоодержувача вказує на підвищену зацікавленість до українського ринку лізингу зі сторони комерційних банків, в тому числі іноземних.

Аналіз сучасного стану ...

В 2007 році, на відміну попереднього, більшість лізингових компаній-резидентів (близько 67%) надавала лізингові послуги підприємствам, що віднесені до категорії малих². У 48% лізингових компаній клієнтами були також і великі підприємства. З фізичними особами працювало 45% лізингових компаній-резидентів, що в півтора рази більше ніж в 2006 році.

Звідси, спостерігається тенденція до незначного зменшення кількості компаній, що працюють із великими підприємствами на користь фізичних осіб та малих підприємств. Але, якщо подивитися на лізинговий портфель у розрізі категорій лізингоодержувачів, то спостерігається зворотна ситуація. Найбільша частка портфелю лізингових компаній сконцентрована в угодах з великими підприємствами (рис. 6). Це, насамперед, зумовлено низьким доступом до фінансування малих та середніх підприємств та необхідністю професійних лізингових кадрів в малому та середньому бізнесі.

Варто зазначити, що лізинговий механізм у світовій практиці застосовується саме для активізації малого та середнього бізнесу, адже на відміну від інших видів фінансування, лізинг не потребує значних авансових платежів, окремої застави та великих початкових коштів для здійснення діяльності. Проте, як бачимо на рисунку 6, вітчизняний ринок лізингових послуг в основному зосереджений на великих підприємствах (75%), що водночас свідчить як про його низький розвиток в масштабах економіки України, так і про внутрішній резерв для подальшого зростання й розширення своїх меж на категорії малих підприємств та середніх підприємств.

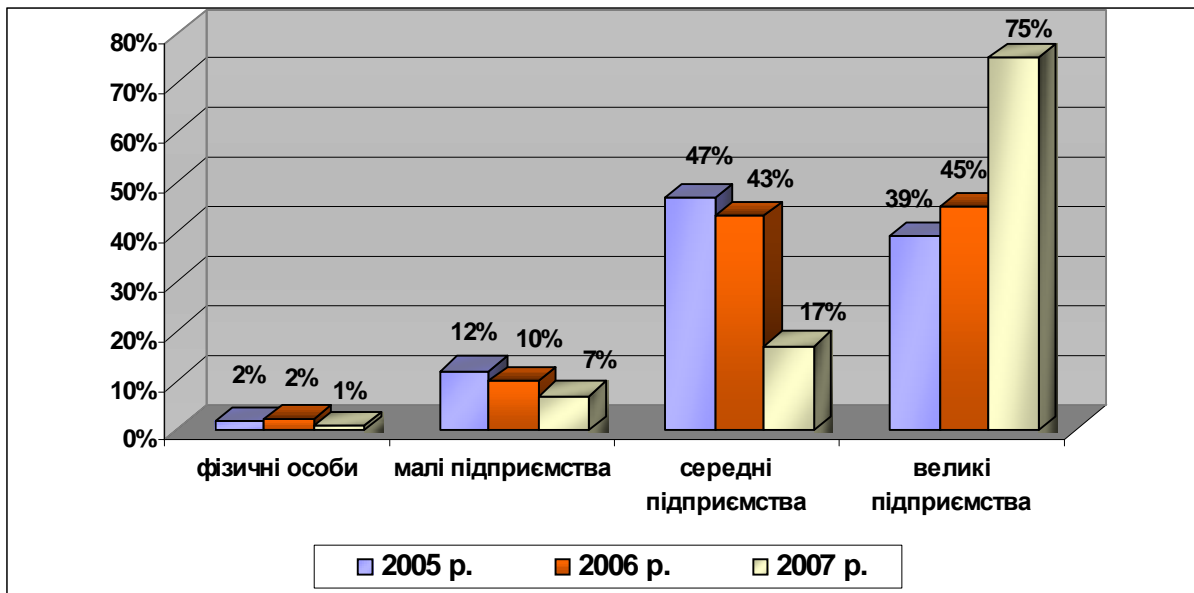

Рис. 6. Лізинговий портфель у розрізі категорій лізингоодержувачів [6]

Отже, аналіз ринку лізингу в Україні дає можливість визначити ряд позитивних та негативних тенденцій:

1. Кількість лізингових компаній за останні два роки зросла майже в 2 рази, що дає нам можливість відмітити: збільшення зацікавленості до лізингового механізму потенційними фінансовими суб'єктами; зростання обізнаності щодо лізингу серед широкої громадськості та державних службовців; розвиток лізингової індустрії в країні загалом.

2. Кількість працівників у лізингових компаніях зросла на 34% і на початок 2008 р. становила майже 1900 осіб, що демонструє розвиток кадрів у лізинговій галузі і позитивно відображається на зростанні зайнятості населення в цілому. При цьому варто зазначити, що збільшення кількості працівників лізингових компаній супроводжувалося підвищенням їхнього професійного рівня, чому безпосередньо сприяла сертифікація спеціалістів лізингового бізнесу.

3. Збільшення банків, як власників лізингових компаній протягом 2007 р. порівняно з 2006 р., при зменшенні кількості власників інших юридичних осіб вказує на ріст темпів впровадження лізингового

² – малі підприємства (обсяг валового доходу менше ніж сума, еквів. 500 тис євро;
– середні підприємства (обсяг валового доходу є еквів. сумі 500 тис до 5 млн євро;
– великі підприємства (обсяг валового доходу перевищує суму еквів. 5 млн євро [1].

механізму в банківських установах. В той час банки – основні господарюючі суб'єкти, що мають тимчасово вільні кошти або доступ до них, тому зростання їх частки є підтвердженням доцільності активізації банківських установ у лізинговій галузі як одних із перспективних суб'єктів на вітчизняному ринку лізингу.

4. Оцінка обсягу ринку лізингу в Україні свідчить про позитивну динаміку за такими показниками як: загальна вартість активів, що були надані в лізинг упродовж року; загальна вартість лізингових угод, укладених упродовж року; обсяг портфеля лізингових угод станом на кінець року. Це, безперечно, підтверджує про зацікавленість суб'єктів господарювання у новому засобі фінансування і про необхідність лізингу як альтернативного інструменту інвестування в модернізацію основних фондів.

5. Аналіз структури портфеля лізингових угод у розрізі вартості активів, які були предметами лізингу, свідчить про найбільшу частку в портфелі лізингових угод високоліквідних активів й водночас низьку частку менш ліквідних активів (обладнання для харчової переробки (12%), медичне обладнання (1%)), що підтверджує потребу в розвитку вторинного ринку лізингу та покращенні умов для укладання лізингових договорів на умовах оперативного лізингу.

6. Огляд джерел фінансування лізингових угод показав, що 70,2% обсягу залучених коштів для фінансування лізингових угод були сформовані за рахунок кредитів комерційних банків. Такий показник вказує як на підвищену зацікавленість до українського ринку лізингу зі сторони банків, так і на домінуючу частку банківських установ серед інших джерел фінансування, що демонструє пріоритетність впровадження лізингового механізму в банківських установах.

7. З'ясовано, що малі і середні підприємства все ще не користуються перевагами лізингу. Великі підприємства на сьогодні залишаються головними споживачами лізингових продуктів, що вказує на обмежений доступ до фінансування малих підприємств. Вирішенню чому може послужити введення професійних лізингових кадрів в малому та середньому бізнесі, запровадження пільг у податковій сфері, залучення державних інвестиційних проектів.

З вище наведеного слід сказати, що упродовж кількох останніх років популярність лізингу як альтернативного фінансового інструменту суттєво зросла. Ринок лізингу набуває стабільності, незалежно від недоліків в законодавстві, що підтверджується в тому числі і фактом значного зростання, в середньому по ринку, частки довгострокових лізингових угод. Щодо можливостей розвитку вітчизняних банківських установ на лізинговому ринку, то частка банківського фінансування лізингових угод має тенденцію до росту, оскільки на початок 2008 року вона склала близько 70% всіх джерел фінансування, що використовують лізингові компанії.

Література

1. *Експрес результати дослідження ринку лізингу України – 2008 р.* // www.leasing.org.ua.
2. *Авер'янова Є. Юридичні аспекти договорів фінансового лізингу // Бібліотека "Баланс". – 2006. – № 12. – С. 56–63.*
3. *Липницький Д. Аренда для смелых: Лизинг по-украински // Мир денег. – 2005. – № 8. – С. 34–39.*
4. *Мищенко В. І. Основи лізингу: Навчальний посібник / Серія "Бібліотечка банкіра". – Київ: "Знання", 1997. – 138 с.*
5. *Рязанова Н. Інвестиційний механізм лізингу: зарубіжна практика та реалії України // Ринок цінних паперів України. – 2005. – № 9–10. – С. 55–62.*
6. <http://www.leasing.org.ua>